

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ
ΑΠΑΝΤΑ
ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ
ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
Ν. Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΟΜΟΣ
ΑΘΗΝΑ 1985
Σελ. 445-457

ΤΑ ΦΡΑΓΚΛΕΪΚΑ

Καθώς ἐκίνησεν ὁ γερο-Φραγκούλας πρωί, διὰ νὰ ὑπάγη στὸ χωράφι, νὰ ἰδῇ τί ἔκαμναν οἱ ἐργάται του ποὺ εἶχε στείλει ἐκεῖ, ἐζώσθη στὴν μέσην του τὸ κλαδευτήρι. Ἦτο ὀψὲ τοῦ φθινοπώρου, κατὰ Νοέμβριον. Ἐπῆρε τὴν ράβδον του τὴν βαῖνην (ἐκ ξύλου δάφνης), ἐπῆρε καὶ τὸ μακρὸν τσιμπούκι του, εἶχε καὶ τὴν καπνοσακκούλαν του κρεμαμένην ἐπὶ τῆς βράκας, κατὰ τὸν ἀριστερὸν μηρόν. Ἐπειδὴ ὅμως ἔκαμνε κάπως ψύχραν, ἐπῆρε καὶ τὸ ταμπάρο του, διὰ νὰ τὸ ἔχη πρόχειρον ἐπ' ὤμου κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν, μὲ σκοπὸν νὰ τὸ φορέσῃ, ὅταν θὰ ἐκάθητο διὰ νὰ ἀναπαυθῇ, διὰ νὰ μὴν κρυώσῃ. Ἐντὸς τοῦ διπλωμένου φορέματος εἶχε καὶ τὴν φανέλαν, διὰ ν' ἀλλάξῃ, ἂν θὰ ἴδρωνε. Τέλος, ἐπειδὴ ἐκρέμαντο σύννεφα εἰς τὸν αἰθέρα, καὶ ἦτο πιθανὸν νὰ βρέξῃ, ἐπῆρε μαζὶ του καὶ τὴν ὀμπρέλαν του.

Ἐὰν αὐτὰ, ταμπάρο, φανέλαν, ράβδον, ὀμπρέλαν, τσιμπούκι, καὶ τὸ κλαδευτήρι στὴν μέσην, καὶ τὴν καπνοσακκούλαν ἐπὶ τῶν ἰσχύων, τὰ ἔφερεν ἀνέτως, καὶ δὲν τὸν ἐβάρυνον, οὔτε τὸν παρημποδίζον εἰς τὴν πορείαν. Ἄλλως, τὸ χωράφι ἦτο σιμά, μόνον μισῆς ὥρας δρόμον ἀπέειχε. Θὰ διήρχετο τὴν Ἀμμουδιά, τὸ Λουτρακί, θὰ ἐπέρνα ἀπὸ τὸ Ἑρμο Χωριό, τὴν Δραγασιά, τὴν Ἀβρακὴ, καὶ ἄλλας θέσεις, καὶ θὰ ἔφθανεν εἰς τὰ Φραγκλεῖκα.

Ἐὐὐαν ἀνῆλθε τὸν μικρὸν ἀνήφορον, κ' ἔφθασε στὴν Παλιόβρουση, κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ δρόμου, εἶπε: «Τώρα ἄς καθίσω στὴ βρουσούλα, νὰ φουμάρω καὶ μιὰ λαδιά*». Ἐκάθισεν, ἐγέμισε τὸ τσιμπούκι, καὶ τὸ ἀναψε. Συγχρόνως ἤσθάνθη ρεῦμα ἀέρος ἐπὶ τῆς πλάτης του. Ἐφόρεσε τὸ ταμπάρο, διὰ νὰ μὴν κρυώσῃ, κὶ ἀφῆκε τὴν φανέλαν καταγῆς. Μετὰ μίαν στιγμὴν, ἤρχισε νὰ ψιχαλίζῃ. Ἐσηκώθη, ἀνοιξε τὴν ὀμπρέλαν, κ' ἐκίνησε. «Κάλλιο νὰ φτάσω, γιὰ νὰ μὴ βραχῶ, εἶπεν· ἔχω ἐκεῖ τὸ καλύβι».

Ἐβάδισε, καπνίζων τὸ τσιμπούκι, ὑποβαστάζων αὐτὸ μὲ τὴν ἀριστεράν, μὲ τὴν δεξιὰν κρατῶν ὀμπρέλαν ἀνοικτὴν καὶ ράβδον. Τὴν φανέλαν του εὐτυχῶς δὲν τὴν εἶχε ξεχάσει. Τὴν ἔβαλεν ὑπὸ τὴν ἀριστεράν μασχάλην του. Καθὼς προέβη ὀλίγα βήματα, ἐπειδὴ ὁ δρομίσκος δὲν ἐσυχνάζετο πολὺ, ἦτο δὲ γειτονικός, κ' ἐχρησίμευε μόνον διὰ τοὺς ἔχοντας κτήματα ἐκεῖ τριγύρω, σχεδὸν εἶχε χορτομανῆσει ὅλος, καὶ ἦτο δύσβατος. Γενναῖος βάτος εἶχε παρεξέλθει ἀπὸ ἓνα φράκτην, ἠπλώθη ἄνω καὶ κάτω, καὶ ἠπεῖλει νὰ

σχίστη παντός διαβάτου τὰς κνήμας καὶ τοὺς βραχίονας. Ὁ γερο-Φραγκούλας ἐστάθη, μετέφερε τὴν ράβδον ὑπὸ τὴν μασχάλην τὴν δεξιάν, μετέθεσε τὴν ὀμπρέλαν εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, μὲ τὴν ὁποίαν συνεκράτει ἐπιτηδείως καὶ τὸ τσιμπούκι συνάμα, κ' ἔτεινε τὴν δεξιάν ὀπίσω κατὰ τὸ μετάφρενον, προσπαθῶν ν' ἀποσπάσῃ τὸ κλαδευτήρι ὀπισθεν τῆς ὀσφύος, ὅπου τὸ εἶχε περὶ τὴν ζώνην. Μὲ πολὺν κόπον τὸ κατῶρθωσεν, ἔκοψε τὸν βᾶτον, καὶ διῆλθεν. Ἐπανέφερε τὸ κλαδευτήρι περὶ τὸ δεξιὸν πλευρὸν αὐτῆς τὴν φορὰν, ἐνήλλαξε πάλιν ὀμπρέλαν καὶ ράβδον, κ' ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον του. Ἄλλ' ἠσθάνθη ζέστην, καὶ τότε ἐνόησεν ὅτι δὲν εἶχεν ἀποβάλλει τὸ ἐπανωφόρι, ὅπως ἔπρεπε νὰ κάμῃ καθὼς ἐβάδισεν ἀπὸ τὴν βρῦσιν κ' ἐδῶ. Ὅθεν ἐστάθη, κ' ἐδίστασε τί ἐξ ὅλων ν' ἀποθέσῃ πρὸς στιγμὴν καταγῆς, τὴν ράβδον, τὴν ὀμπρέλαν ἢ τὸ τσιμπούκι, διὰ νὰ εὐκολυνθῇ νὰ βγάλῃ τὸ πανωφόρι του. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἠσθάνθη ὅτι ἡ μικρὰ βροχὴ εἶχε σταματήσει (εἶχε παύσει πράγματι πρὸ πέντε λεπτῶν)· ὅθεν ἔκλεισε τὴν ὀμπρέλαν, ἀπέθεσε κάτω καὶ τὰ τρία ραβδοειδῆ ἀντικείμενα, ἔβγαλε τὸ ταμπάρο, ἐτύλιξε μέσα σ' αὐτὸ τὴν φανέλαν, ἐντὸς τῆς φανέλας τὴν ράβδον, καὶ τὰ ἔβαλεν ὀριζόντια ὑπὸ τὴν μασχάλην του· ἀνέλαβε τὸ καπνίζον ἀκόμη τσιμπούκι, καίτοι ὑγρὸν, ὡς καὶ τὴν ὀμπρέλαν καθὸ προβλέπων νέας ἴσως ψεκᾶδας βροχῆς, κ' ἐβάδισε πάλιν.

Καθὼς ἐξήρχετο ἀπὸ τὸν δρομίσκον, διὰ νὰ προκύψῃ εἰς τὸν κοινὸν δρόμον, ὁ τελευταῖος γείτων τῆς τοποθεσίας, ☉☉ Γιάννης ὁ Τσοῦνος, ὁ ἄλλως λεγόμενος «ὁ Καθεαυτοῦ Γιάννης», καθὼς ἐκλάδευε τὰ δένδρα του κ' ἔβροσκε δύο αἴγας καὶ μίαν ἀμνάδα πού εἶχε, τὸν ἀγροίκησε τὸν γερο-Φραγκούλαν, πού πέρασε ἀπ' τὸ ὑψηλὸν χέρσον μονοπάτι, κ' ἐμουρμούρισε μὲ θυμόν:

— Τί δουλειὰ ἔχει αὐτός, καὶ περνᾷ ἀποδῶ; Χμ, γρο! αὐτὸς χτήμα ἐδῶ στὸ κατὰμερο* δὲν ἔχει γχ, μχρ! Δὲν ξέρει νὰ πάῃ ἀπ' τὸν μεγάλον δρόμο στὸ ρημαδιακό του, κι αὐτός!

*

**

Εἰς τὸ χωράφι, ὅταν ἔφθασεν ὁ γερο-Φραγκούλας, εὔρε τοὺς τέσσαρας ἐργάτας του, πού εἶχον ἀρτίως κολατσίσει, κ' ἐκάπνιζαν τὸ τσιγάρο τους. Οἱ ἄνθρωποι ἐξάνοιγαν*, ἐξεσκόλωναν*, ἔμελλον νὰ φυτεύσουν ἐλαιάς, καὶ νὰ στρεμματίσουν νέαν ἄμπελον. Ὁ Φραγκούλας ἦτο ἐπιχειρηματίας. Πρὸ χρόνων, ὅταν εἶχεν ὑπάγει ἔνορκος εἰς Λαμίαν, καθὼς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα, ἀπεβιβάσθη ἀπ' τὸ βαπόρι μὲ ἓν παλαιὸν ἄλογον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀγοράσει ἐκ τῶν οἰκονομιῶν του καὶ τοῦ μισθοῦ του ἐκεῖ. Εἶτα μετὰ καιρὸν ἐπώλησε τὸ ἄλογο, κ' ἠγόρασε μουλάρι. Καὶ μετ' ὀλίγον ἀκόμη ἐξέκαμε τὸ μουλάρι, κ' ἠγόρασε γαῖδουράκι.

Εἰς τὸ σπιτικό του, κατὰ τὴν ἄκρην τοῦ χωρίου, εἶχεν ὁ γέρον πρόκριτος παλαιὰ νοικοκυριά· αὐλάς, φρέατα, ἀχυρῶνας, καὶ ἀποθήκας. Εἰς τὸ κατώγι

του εἶχε παλαιὸν πατητήρι τῶν ἐλαιῶν. Κατόπιν τὸ ἐχάλασε καὶ ἴδρυσεν ἐλαιοτριβεῖον μετὰ πιεστικῆς μηχανῆς, ἤτοι ταλιάγριαν* (ἢ καλιάγραν). Εἶτα ἐχάλασε τὴν ταλιάγριαν, καὶ τὴν ἔκαμε ἀλογόμυλον. Ὑστερον, μετὰ καιρὸν πάλιν, κατήργησε τὸν ἀλογόμυλον, κ' ἔκαμε πάλιν καλιάγραν. Τὸν φοῦρνον, ὅπου εἶχε, καὶ τὸν ἐνοικίαζεν εἰς πτωχὰς γυναῖκας, κατὰ τὸ πρόθυρον τῆς αὐλῆς του, τὸν κατηδάφισε, κ' ἔκαμε σιδηρουργεῖον τὸ ἐνοικίασεν εἰς οἰκογένειαν Γύφτων. Μετὰ καιρὸν, ἔδιωξε τοὺς Γύφτους, καὶ τὸ ἔκαμε πάλιν φοῦρνον.

Ἐν φρέαρ ὑπῆρχεν εἰς τὴν αὐλὴν, δίπλα στὴν σκάλαν τῆς εἰσόδου, ὑπὸ τὸ πρόστων τῆς οἰκίας. Ἄλλο φρέαρ ἦτο ἐντὸς τοῦ παρακειμένου μεγάλου κήπου, τῆς ἰδιοκτησίας του. Ἦτο ἀνομβρία μίαν χρονιάν. Τὸ φρέαρ τοῦ κήπου ἐντούτοις εἶχε πολὺ νερὸν, τὸ ἄλλο δὲν εἶχε, κ' ἐκόντευε νὰ γίνῃ ξηροπήγαδον. Ἀπεῖχον τὰ δύο περὶ τὰ διακόσια βήματα ἀπ' ἀλλήλων. Ὁ Φραγκούλας ἐσοφίσθη ν' ἀφαιρέσῃ τὸ πλεόνασμα τοῦ ἐνὸς φρέατος, διὰ ν' ἀναπληρώσῃ τὸ ὑστέρημα τοῦ ἄλλου. Κ' ἐφαντάσθη νὰ κατασκευάσῃ «λαγούμι», μακρὸν καὶ στενὸν σκάμμα, διὰ νὰ μεταγγίσῃ τὸ νερὸν ἀπὸ τὸ ἐν φρέαρ εἰς τὸ ἄλλο, τὰ ὅποια θὰ ἐτροπῶντο τὴν τελευταίαν στιγμὴν μετὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ἀνοικτῆς ὑπονόμου. Ἐβαλεν ἓνα πτωχὸν ἄνθρωπον, τὸν Σπύρον τῆς Κουμιώταινας, μετὰ τῶν δύο νεανίσκων υἱῶν του, κ' ἐπαιδεύοντο, καὶ εἰργάζοντο διὰ νὰ σκάψουν τὸ σκληρὸν ἔδαφος ἐκεῖ. Τέλος μίαν ἡμέραν, πρὶν συντελεσθῆ ἀκόμη ἢ ὑπόνομος, ἔπεσε βουνὸν τὸ χῶμα, ἐπλάκωσε τὸν πτωχὸν Σπύρον, εὐρόντα οἰκτρὸν θάνατον ἐκεῖ. Ὑστερον ἐσκέπασαν μὲ τὰ ἴδια χῶματά της τὴν ὑπόνομον, κ' ἔμειναν ὅπως ἦσαν τὰ δύο πηγάδια.

*

**

Κατὰ τινα ἐποχὴν, ὁ Φραγκούλας ἦλθεν εἰς διάστασιν πρὸς τὴν γυναῖκά του, κ' ἔζη χωρισμένος ἀπ' αὐτῆς, κατοικῶν εἰς ὑπόγειον κελλίον τῆς οἰκίας τοῦ καπετὰν Ραγιά. Ὁ γερο-Ραγιάς, ἀπὸ τὴν Ἀπανωμὴν, παλαιὸς ἐμποροπλοίαρχος, εἶχε ταξιδεύσει πολλὰ κοπάδια ζωεμπόρων ἀπὸ τοὺς τουρκικοὺς αἰγιαλοὺς τὸν παλαιὸν καιρὸν, ὥστε εἶχε μείνει παροιμιώδης ἢ μεγάλη τῆ φωνῆ γενομένη ποτὲ ἐρωταπόκρισις μεταξὺ τελωνοφυλάκων καὶ ναυτῶν τοῦ καταπλεύσαντος πλοίου. «Ἐ! ἀπὸ τὸ καϊκι... Τίνος καϊκι εἶσθε; — Τ' Ραγιά. — Τί φόρτωμα ἔχετε; — Τραγιά», κτλ. Τώρα ἦτο ἀπόμαχος, κ' ἔκαμνε καθ' ἑσπέραν συντροφίαν μὲ τὸν Φραγκούλαν, καὶ οἱ δύο μὲ τὰ τσιμπούκια των, καὶ ἡσμενίζοντο νὰ κάμνουν διάφορα σχέδια «φραγκλέικα». Νὰ ἐνοικιάσουν τὸν Ἀραδιᾶ, τὸ μεγάλο μετόχι τῆς Εὐαγγελίστρας, μὲ τὰ τόσα χωράφια τῆς περιοχῆς του, νὰ φυτεῦσουν πενήντα χιλιάδες κεφάλια σκόρδα. Ἀπὸ μίαν πεντάραν τὸ σκόρδο, πενήντα χιλιάδες πεντάρες, ἀπάνω εἰς ἓνα χρόνον, δύομιση χιλιάδες δραχμές! Νὰ θρέψουν διακόσια κεφάλια κόττες· χίλια κοττόπουλα τὸν χρόνον, ἀπὸ ἑξήντα λεπτά, ἑξακόσιες δραχμές. Δέκα χιλιάδες αὐγά, ἀπὸ μίαν πεντάραν, πεντακόσιες δραχμές. Νὰ ἐνοικιάσουν τὴν Ἄρκον, τὸ δημοτικὸν νησί, νὰ

μεταφέρουν νερόν ἐκεῖ, τίς οἶδε διὰ ποίων μέσων, ἐπειδὴ δὲν εἶχε, καὶ νὰ θρέψουν γουρουνία ἐπάνω. Πεντακόσια γουρουνόπουλα τὸν χρόνον, ἀπὸ δέκα δραχμές, πέντε χιλιάδες δραχμές. Καὶ οὕτω καθεξῆς. Καὶ τότε θὰ ἔβαζε γνῶσιν ἢ κυρα-Σειραϊνῶ, ἢ γυνὴ τοῦ Φραγκούλα, ἢ ξανθὴ μακρομαλλοῦσα. Ὁ γερο-Φραγκούλας θὰ τὴν ἐχώριζεν ὀριστικῶς, θὰ ἔπαιρνε νεωτέραν, καὶ θὰ ἔκαμνεν ἐντὸς ὀλίγου «δέκα Φραγκόπουλα».

*

**

Οὕτω λοιπὸν ἔφθασε πέραν εἰς τὸ χωράφι, τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὁ Φραγκούλας. Ὅλη ἡ τοποθεσία ὠνομάζετο «τὰ Φραγκλείκα». Ἦτο ἐκτεταμένον κτῆμα, μόνον πῶς ἦτο ὑποθηκευμένον, καὶ εἶχε «προσημειώσεις» εἰς βάρος του. Γείτονας εἶχε τὴν γρια-Πινάκαιναν, τὸν Ἀβράμη, τὸν Γεραμπίμη, κ' ἓνα ἄλλον νεοφερμένον, «καινούργιον ἄρχοντα», ὅστις κανεὶς δὲν ἤξευρε πῶς εὐρέθη αἰφνης ἰδιοκτητῆς εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος. Ἄλλ' ἦτο εἰς ἐνέργειαν ἢ «διὰ μαρτύρων ἀπόδειξις», αἱ «διεξαγωγαί», καὶ εἶχον φυτρώσει ἐσχάτως πολλοὶ μάρτυρες «ἐξ ἐπαγγέλματος», καὶ τόσοι δικολάβοι ἐκεῖ εἰς τὸ χωρίον.

Ἡ παλαιὰ μπουλέτα* τοῦ γερο-Φραγκούλα ἔγραφε «σύμπλια* δρόμου» πρὸς τὸ βόρειον μέρος, ὅπου ἦτον τὸ χωράφι τοῦ Ἀβράμη. Ἐγραφε «σύμπλια Μονῆς Βαγγελίστρας» πρὸς τὸ ἀνατολικόν, ὅπου ἦτο ἡ κατάκτησις τοῦ νέου ἄρχοντα. Ἄλλ' ὁ Ἀβράμης εἶχε πηδήσει ἓνα ὄχθον πρὸς τὸ κτῆμα τοῦ Φραγκούλα. Οὗτος, ἄλλως, τὸ ἔλεγε φανερά, ὅπως τὸ ἐφρόνει, ὅτι, «ἀφοῦ εἶσαι ἀνάξιος, βρὲ ἀδελφέ, καὶ δὲν μπορεῖς νὰ καλλιεργήσης τὸ χωράφι σου, δὲν πρέπει νὰ σοῦ πάρω μισὸ στρέμμα τόπο, ἐγὼ ποῦ εἶμαι προκομμένος καὶ δουλεύω; Τὰ χωράφια πρέπει νὰ τὰ ἔχουν οἱ ἄξιοι». Ἡ γρια-Πινάκαινα εἶχε γλιστρήσει, φαίνεται, κι αὐτὴ ὀλίγον τόπον παρακάτω, ὅσον διὰ «νὰ πέση ἓνα γαῖδουρι νὰ κυλισθῆ», ἢ διὰ νὰ δέση τις μίαν αἶγα, περιτρέχουσαν μὲ τὸ σχοινίον της ὡς ἀκτίνα περὶ ἓν δένδρον. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν παλαιὸν δρόμον, ποῦ ἦτον; Εἶχε γίνεαι ἀφαντος. Πρὸ πολλοῦ εἶχαν παύσει νὰ ὑπάρχουν δρόμοι. Οἱ δύο ἀντικρινοὶ ἔσπρωχναν ἐκάστοτε τοὺς φράκτας μέχρι συναντήσεως, καὶ εἶτα τὸν χειμῶνα, ὅταν ὑπῆρχε λασπιά, ἐγίνοντο δρόμος οἱ ἐλαιῶνες κ' οἱ ἄμπελοι. Εἶχεν εἰπεῖ ἔκπαλαι ὁ θεῖος Ἡσαΐας πρὸς τοὺς πλεονέκτας παντὸς χρόνου καὶ τόπου: «Μὴ οἰκήσετε μόνοι ἐπὶ τῆς γῆς; Ἠκούσθη γὰρ εἰς τὰ ὦτα Κυρίου Σαβαῶθ ταῦτα».

Εἶχεν ἀκουσθῆ εἰς τὰ ὦτα Κυρίου Σαβαῶθ ὅτι ἦλθεν ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἄνθρωπος — «προσκόψει ὁ ἔντιμος πρὸς τὸν ἄτιμον, τὸ παιδίον πρὸς τὸν πρεσβύτην καὶ οἱ νεανίσκοι ἄρξουσιν ὑμῶν, καὶ ἐμπαῖκται κατακυριεύσουσιν ὑμῶν». Εἶχαν φυτρώσει τόσοι καὶ τόσοι δικολάβοι, οἵτινες ἐκήρυττον φανερά ὅτι «τὰ τοιαῦτα ἐσκούριασαν πλέον. Καὶ τί θὰ πῆ ἀφιέρωμα;» κτλ. Πλὴν καὶ ὁ Δεσπότης ὁ νέος ποῦ εἶχε γίνεαι, ἐσυμβούλευεν ὅλον τὸν λαὸν τοῦ τόπου νὰ μὴ καταπατοῦν τὰ ἐκκλησιαστικά, διότι αὐτὰ

χρησιμεύουν «πρὸς διατήρησιν τῶν ἱερατικῶν σχολῶν», ὁπόθεν ἐκκολάπτονται πλεῖστοι ἰατροὶ καὶ δικηγόροι, καὶ ὀλίγοι ἱεροκῆρυκες μὲ πολὺ μακρὰ καὶ πλατιὰ μανίκια. Καὶ ὠμίλει πρὸς τὸν λαὸν μὲ τοιοῦτον τρόπον, ὡς νὰ εἶχε φέρει αὐτὸς τὸ μοναστήρι καὶ τὰ κτήματα ἀπὸ τὸν τόπον του, καὶ νὰ μὴ τὰ εἶχον ἀφιερῶσει οἱ ἐντόπιοι, οἱ πρόγονοι αὐτῶν πρὸς οὓς ὠμίλει. Καὶ εἰς τὸ σοφὸν ἔγγραφον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐκδώσει, προέτρεπεν εὐσυνειδήτως, ὁ ἄνθρωπος, πάντα ὅστις τυχὸν ἤξευρεν ὅτι ὁ δεῖνα ἢ ὁ δεῖνα εἶχε καταπατήσει κτῆμα ἐκκλησιαστικόν, νὰ σπεύδῃ ἀμέσως νὰ τὸν καταγγέλλῃ εἰς τὰ δικαστήρια. Ὁ γεννάδας ἐδίδασκε τὸ ποιμνιὸν του πῶς νὰ γίνωνται καταδόται, νὰ διεκδικῶσι προσωπικὰ πάθη, ἴσως καὶ συκοφάνται. «Οἱ ἐμπαῖκται κατακυριεύσουσιν ὑμῶν».

*

**

Μόλις ἔφθασεν ὁ γερο-Φραγκούλας, κ' ἐχαιρέτισε τοὺς ἀνθρώπους του· «Γεῖά σας, παιδιά», καὶ ἀφοῦ τοὺς εἶπεν ὀλίγας κοινοτοπίας, ἀπλῶς διὰ νὰ δείξῃ ὅτι εἶναι ἀφέντης τοῦ μέρους, ἐκάθισεν εἰς τὴν ὑψηλοτέραν σκοπιὰν τοῦ ἀνηφορικοῦ ἀγροῦ, κι ἀναψε δεύτερον τσιμπούκι. Ὅλας τὰς ράβδους, ὀμπρέλας, κτλ., τὰς ἀπέθεσε δίπλα του ἐπὶ τῶν χαμοκλάδων, καὶ διὰ τὴν φανέλαν εἶπε νὰ κρουολογήσῃ πρῶτα κ' ὕστερα θὰ ἤλλαζε. Τότε, μετὰ δύο ἢ τρία λεπτά, παρουσιάζεται ὁ Ἀβράμης ὁ γείτων, ὁποῦ δὲν ἔλειπε ποτὲ ἀπὸ τὰ διάφορα χωράφια του· τὴν ἡμέραν μάλιστα ἐκείνην εὐρέθη ἐκεῖ, ἐπειδὴ ἔμαθεν ὅτι εἶχεν ὁ Φραγκούλας ἐργάτας νὰ ξανοίξουν κ' ἐφοβεῖτο «μὴν τὸν καταπατήσουν», ἢ μᾶλλον μὴν τοῦ πάρουν πίσω ὅ,τι εἶχε πάρει· καὶ τοῦ λέγει:

— Καλημέρα, μπαρμπα-Φραγκούλη. Ἦρθα νὰ τὰ ποῦμε γιὰ καλὰ, νὰ ξεδιαλεχτοῦμε· γιατί ὁ μακαρίτης ὁ Γέροντας ἔλεγε: «Ξεδιαλεμὸ ξεδιαλέξεις τὸν πλησί σου»¹.

Ἦτον ὁ Ἀβράμης ἄνθρωπος ἀπὸ σοί, ὡς πενήντα ἐτῶν, υἱὸς ἐπαρχιακοῦ συμβούλου, καλογεροταμένος, καὶ ἄγαμος. Ὁ ἀποθανὼν «Γέροντας», εἰς τ' ὄνομα τοῦ ὁποίου ἐκαυχᾶτο, ἦτο θεῖός του, ὁπωσοῦν εὐπαίδευτος κ' ἐνάρετος κληρικὸς εἰς τὸν καιρὸν του. Ὁ Ἀβράμης ἔφερεν, ἢ μᾶλλον ἔσυρεν ὀπισθὲν του, ὡς παραγκῶμι, τ' ὄνομ' αὐτό. Εἶχε μίαν καλύβην εἰς τὸν πετρώδη λόφον, στὰ Κοτρώνια, καὶ δίπλα ἐν κηπάριον ἐπάνω στοὺς βράχους. Δὲν κατήρχετο ποτὲ εἰς τὸ χωρίον, ἔζη ἐρημικὴν ζωὴν, κ' ἐφόρει σάκκον δεμένον περὶ τὴν ὀσφὺν ἀντὶ βρακίου. Ἐπεχειρεῖ διάφορα πειράματα εἰς τ' ἀμπέλι του τὸ μοσχᾶτον. Πότε ἐκτιζε στενὲς πεζούλες ἀνάμεσα εἰς σειρὰν καὶ σειρὰν κλημάτων, πρᾶγμα ὁποῦ ἀπῆτει σκληροὺς κόπους, καὶ δὲν ἠμείβετο διὰ τῆς παραγωγῆς· πότε ἔκοπτεν ὅλα τὰ φύλλα ἐκάστου κλήματος, διὰ νὰ τραφοῦν καὶ μεγαλώσουν τὰ σταφύλια· καὶ τότε τὰ σταφύλια ἐξηραίνοντο, καὶ δὲν ἔμενε μία ρᾶξ διὰ νὰ «καλοσκαιρίσῃ»* τῆς Μεταμορφώσεως, οὔτε σταγῶν διὰ νὰ εὐφρανθῇ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

—Ἐγὼ σοῦ εἶπα, μπάρομπα, ἐπανέλαβεν ὁ Ἀβράμης, ἐνῶ ὁ γέρων τὸν ἐκοίταζε χάσκων καὶ μειδιῶν· σοῦ εἶπα ὅτι δὲν εἶναι ἡ πλεονεξία ποῦ μᾶς χαλνᾶ· εἶναι ἡ ἀμαρτία, ἡ ἀπροκοψιά, ἡ κακομοιριά. Ὁ μακαρίτης ὁ Γέροντας τὴν ἔλεγε ἀβελτηρία.

—Ἄς εἶναι· λέγε, παιδί μου Δημήτρη, νὰ μοῦ δώσης νὰ καταλάβω, ἀπήντησεν ἐκβάλλων σύννεφον καπνοῦ ἀπὸ τὸ στόμα ὁ γέρων.

—Ὅλ' ἡ γῆς εἶναι τοῦ Θεοῦ, ἐξηκολούθησεν ὁ Ἀβράμης. Τοῦ Κυρίου ἡ γῆς καὶ τὸ πλήρωμα. Καὶ τὸ κάθε χωράφι, κάθε ἐλιώνας κι ἀμπέλι, εἶναι «σήμερον ἐμοῦ, αὔριον ἐτέρου!».

Ὁ Δημήτρης ἤξευρεν ἀπέξω ὅλα τὰ ρητά, ὅσα τοῦ ἐχρησίμευον, πρὸς σοφιστείαν ἢ διαστροφὴν. Μόλις εἶπε τ' ἀνωτέρω, καὶ παρουσιάζεται ὁ διπλανός, ὁ νεόπλουτος. Καὶ οὗτος ἠθέλε νὰ κάμη μέγα κτῆμα εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην, ἀνάμεσα στὰ Φραγκλέικα, καὶ ὡς ἔμαθεν ὅτι εἶχε πάρει τὸ φύσημά του καὶ τὸ τσιμπούκι του πρὸς τὰ ἐκεῖ ὁ παλαιὸς κτηματίας, πάραυτα εὐρέθη κι αὐτὸς ἐκεῖ.

—Χαίρετε, κύριοι. Ἐμαθα, κύριε Φραγκούλα, ὅτι ἔχετε παράπονα ὅσον ἀφορᾶ γιὰ τὸ κτῆμα τὸ δικό μου ἐδῶ πλησίον σας. Καὶ εἰς πίστωσιν τῶν ὅσων ἤκουσα, ἔρχομαι νὰ σᾶς καθυποβάλω κ' ἐγὼ τὰς σκέψεις μου, καθόσον εἶμαι νεοφανῆς εἰς τὸν τόπον, καὶ δὲν ἐπάλιωσα ἀκόμη, νὰ γνωρισθῶ μὲ τοὺς λαούς. Καθότι ἐγὼ θέλω τὴν πρόοδον, κ' οἱ δύο ἀδελφοὶ οἱ ἀξιότιμοι Ρουγγαῖοι, οἱ δικηγόροι τοῦ τόπου, εἶναι λίαν πολιτισμένοι ἄνθρωποι· πλὴν τὸ χωριό σας εἶναι πίσω...

Ἔως ἐδῶ εἶχε φθάσει ὁ Παλιόπουλος, ὁ νεοφερμένος ἄρχοντας, καὶ πάραυτα ἐμφανίζεται ἡ Πινάκαινα, ἡ γρια-Φλωρού.

—Ὦρα καλή σας!... Νὰ σ' πῶ δὲ βάσταξα, κὺρ Φραγκούλη μ', ἐσύ, προεστὸς ἄνθρωπος, ἕνας ἀπ' τὴ δωδεκάδα, ποῦ οἱ παπποῦδες σου φοροῦσαν πανωβράκια* καὶ πλατιά μανίκια, καὶ βρακοζῶνες κεντητές... Καὶ ἂν κάνης τὸ ἄδικο αὐτό, νὰ μοῦ πατῆς τὴν ἀγκωνίτσα μου, τὴν κληροδοσά μου —ἕνα π'νάκι* τόπο, πέντε σπιθαμὲς γῆς— ὅσο γιὰ νὰ φέρη μιὰ προβατίνα τρεῖς φορὲς γύρω στὴ ρίζα τῆς ἐλιᾶς, ποῦ εἶναι δεμένη, καὶ τὸ σκοινὶ περιτυλίγεται γύρω καὶ τρίζεις† στὴ ρίζα τῆς ἐλιᾶς, κ' ἡ προβατίνα στέκεται, καὶ κάνει στὰ μάτια*, καὶ δὲν ἔχει ποῦ νὰ βοσκήσῃ. Καὶ τί θὰ καταλάβουν, κὺρ Φραγκούλη μ', ὅσοι θὰ παρασυνορεύσουν* καὶ θ' ἀρπάξουν τὰ ξένα χωράφια; Μαζί τους θὰ τὰ πάρουν, μαθές;

— «Μὴ μέταιρε ὄρια αἰώνια —ὑπέλαβεν ἐδῶ ὁ Ἀβράμης— ἃ ἔθεντο οἱ πατεράδες σου».

—Κι ὅσοι τὰ κάνουν αὐτά, μαθές, κι ὅσα κι ἂν καταπιῇ καὶ ντερλικώση* ἕνας ἄνθρωπος, πάλι χῶμα καὶ κοπριά θὰ γένῃ, καὶ τρεῖς σπιθαμὲς τόπο θὰ

χρειασθῆ.

Ἔως ἐδῶ εἶχε φθάσει θυμωμένη ἡ γρια-Πινάκαινα, καὶ πάραυτα φθάνει, ἀπρόσκλητος κι ἀγύρευτος, ὁ Τσοῦνος ὁ Γιάννης, ὁ Καθεαυτοῦ, αὐτὸς ἐκεῖνος ὅστις εἶχε γογγύσει πρὸ μιᾶς ὥρας εἰς τὴν διὰ τοῦ χέρσου μονοπατίου διάβασιν τοῦ Φραγκούλα. Πῶς εὐρέθη ἐκεῖ;

Οὗτος τὰ εἶχε καλὰ μὲ τὸν Ἀβράμην, ἐπειδὴ μὲ ὅλον τὸν κόσμον τὰ εἶχεν ἄσχημα. Ἄμα εἶδε λοιπὸν τὸ γερο-Φραγκούλαν κ' ἐβάδιζε πρὸς τὰ ἐκεῖ, καὶ δὲν ἀμφέβαλλεν, ἴσως νὰ ἤξευρεν, ὅτι ὁ Ἀβράμης ἐκεῖ θὰ ἦτο, ἔσπευσε νὰ παρευρεθῆ κι αὐτὸς ὡς ἐπίκουρος εἰς τὴν πιθανὴν λογομαχίαν τὴν μέλλουσαν νὰ συμβῆ.

Ὁ Γιάννης ὁ Τσοῦνος, μόνος αὐτός, μὲ τὶς δύο προβατίνες καὶ τὶς τρεῖς κατσίκες του, ἔκαμνε τόσας ζημίας εἰς τὰ γειτονικὰ καὶ τὰ ἀπώτερα χωράφια, ὅσας δὲν ἔκαμνον ὁμοῦ ὅλοι οἱ βοσκοί, οἱ τρέφοντες ἀνὰ πολλὰς δεκάδας θρεμμάτων εἰς τὸ κατάμερον* ἐκεῖνο· εἰς ὅλην τὴν Ἀβρακὴν, τὴν Κορακοφωλιά, τὸ Κ' βούλι, τὰ Κοψιδέικα, τὸ Ξάνεμον, καὶ τὴν Κεφάλαν. Ἦτον ὅμως εἰς ἄκρον προβλεπτικός, καὶ ἅμα εἶχε καταβοσκήσει ξένον κτήμα, ἔτρεχε νὰ εὔρη τὸν ιδιοκτήτην καὶ τοῦ ἔλεγε: «Ψὲς ἐπήγαν τὰ πρόβατα τοῦ Κοψιδάκη, καὶ σοῦ ἔφαγαν τόσα θηλιάσματα*» ἢ «Σήμερα πρῶι εἶδα τὸν Πολύχρονο, πού εἶχε μπουρδάρει* τὰ βοσκήματά του μὲς στὸ στρέμμα, καὶ σοῦ ἀφάνισαν ὅλα τὰ κλήματα» ἢ «Ἀποβραδύς —ἔφθασα παρῶρα, καὶ δὲν μπόρεσα νὰ σ' ἐνταμώσω— εἶδα τὰ πράματα* τοῦ γιουῦ τῆς Γαροφαλίνας, κ' ἔκαμαν γιούργια* μὲς στὸν ἐλιώνα, καὶ σοῦ ἔφαγαν ὅλα τὰ νέα φυτέματα. Ἐνα εἰκοσιπεντάρικο τὸ δένδρο πρέπει νὰ ζητήσης γιὰ τὰ αὐτά, βλέπεις, δὲν εἶναι θηλιάσματα*· εἶναι φυτέματα, καὶ δὲν ξαναβλασταίνουν. Ἀλλοιῶς, θέλεις βασιλικὰ ἔξοδα, γιὰ νὰ τὰ ξανακάμης».

Μόλις μίαν φορὰν τὸν χρόνον ἐμέθυεν ὁ Γιάννης ὁ Καθεαυτοῦ, ἐνῶ ἄλλοι μεθύουν πᾶσαν ἐβδομάδα, σχεδὸν πᾶσαν ἡμέραν. Ἄλλ' ὅταν ἐμέθυεν, ὅλον τὸ χωρίον ἔπαιρνε εἶδησιν, κ' ἔτρεχε νὰ ἰδῆ ἓνα θορυβοποιὸν μωρὸν μεθυσμένον. Καὶ ὅταν ὑπάνδρευσε τὴν μοναχοκόρην του, ἡ γυνὴ του ἔγραψεν ὅλα τὰ κτήματα τὰ προικῶά της εἰς τὸ προικοσύμφωνον πού ἔκαμε μὲ τὸν γαμβρόν, ἀκόμη καὶ τὰ χρυσᾶ ποδογύρια* της, καὶ τὰ χρυσοποίκιλτα ὑποκάμισα, καὶ τὰ στολίδια της ὅλα, τὰ ὅποια αὐτὴ εἶχε φορέσει τὸ πολὺ τριάντα φορὲς εἰς εἴκοσι χρόνια· τότε ἐξεκόλλησεν ἡ ψυχὴ τοῦ Γιάννη, καὶ τὰ ἐλυπήθη, καὶ καθὼς ἦσαν οἱ παπάδες ἐπάνω κ' ἔλεγαν τοὺς εἰσαγωγικοὺς στίχους τοῦ γάμου («Μακάριοι πάντες... ἡ γυνὴ σου ὡς ἄμπελος εὐθηνούσα... οἱ υἱοὶ σου ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν» κλπ.), ψάλλοντες τὸ Δόξα σοι, ὁ Θεὸς ἡμῶν, δόξα σοι, πάραυτα ὁ Γιάννης μόλις ἐδέχθη τὴν μετάνοιαν καὶ τὸν χειρασπασμὸν τῆς κόρης καὶ τοῦ γαμβροῦ του, ἀφήνει τὴν τελετὴν, μαζί μὲ τοὺς μελλονύμφους καὶ τὸν σύντεκνον* καὶ τοὺς καλεσμένους ἐπάνω στὸ πάτωμα, κατεβαίνει στὸ κατώγι, ὅπου εἶχε κόκκινες πιπεριὲς κρεμασμένες, κατεβάζει πέντ' ἔξ ἀπ' αὐτὲς καὶ τὰς ἀνάφτει καὶ τὰς καίει, καπνίζει καὶ σφλομώνει* ὅλον τὸ οἶκημα. Τότε

ἔπιασεν ὅλους τοὺς καλεσμένους, τὸν γαμβρόν, τὴν νύφην, καὶ τοὺς παπᾶδες, σφοδρὰ καῖλα καὶ βήξιμον, ὥστε σχεδὸν ὅλοι, καὶ οἱ ἱερεῖς μὲ τ' ἄμφιά των, θὰ ἐτρέποντο εἰς φυγὴν. Εὐτυχῶς, ἐσοφίσθησαν ν' ἀνοίξουν πέρα-πέρα ὅλας τὰς θύρας καὶ τὰ παράθυρα, ἂν καὶ ἦτο ψυχρὰ χειμῶνος ὥρα, καὶ ἀερίσθη ἡ οἰκία, καὶ οὕτω ἐγλύτωσαν ἀπὸ τὸ πάθημα.

— Κάνεις ἄδικο, χμ... γρ... μπαρμπα-Φραγκούλη, ἤρχισε νὰ λέγῃ· καὶ τὰ μονοπάτια τὰ ξένα πατεῖς, καὶ τὰ χωράφια τὰ ξένα καταπατεῖς. Ὁ Μῆτρος ἀποδῶ (δείξας τὸν Ἀβράμην) εἶναι δουλευτής, ἄνθρωπος τῆς ψυχῆς, χρ... γμ... καὶ μὴν τὸν ἀδικᾷς... γιατί αὐτὸς ἔχει πνέματα, κμ... μπρ... κ' ἔρχονται καὶ σὲ βρίσκουν... καὶ πῶς νὰ τὰ ξορκίσῃς;

Ὁ γερο-Φραγκούλας δὲν εἶχεν ἐπιθυμίαν ν' ἀπαντήσῃ. Εὐτυχῶς, ἐκείνην τὴν στιγμὴν, καθὼς εἶχε καθίσει ἰδρωμένος ὑψηλὰ στὸν ὄχθον, ἤσθάνθη ὅτι ἤρχιζε νὰ κρουολογῇ· ἐσηκώθη, ἐπῆρε τὸ τσιμπούκι του μαζὶ μὲ τὴν φανέλαν, καὶ ἀποταθεὶς πρὸς ὅλους, εἶπε:

— Μὲ συμπάθειο· πάω στὸ καλύβι, ν' ἀλλάξω τὴ φανέλα μου.

Καὶ στρέψας τὰ νῶτα, διευθύνθη πρὸς τὴν μικρὰν ἰσόγειον καλύβην, ἣτις ἐχρησίμευε δι' ἀποθήκην γεωργικῶν ἐργαλείων, ὡς καὶ σάκκων πλήρων ἐλαιοκάρπου, κατὰ τὰς φθινοπωρινὰς καὶ χειμερινὰς νύκτας.

Ἐμειναν ἐν ἀμηχανία οἱ τέσσαρες ἄνδρες κ' ἡ γρια-Πινάκαινα, καὶ δὲν ἤξευραν πῶς νὰ ξεθυμάνουν. Ἐπειδὴ ὅλοι οὗτοι εἶχον ἔλθει χάριν φιλονικίας μὲ τὸν γερο-Φραγκούλαν, ἐν ἀπουσία αὐτοῦ, ἤρχισαν μεταξύ των συζήτησιν.

*

* *

— Δὲν εἶναι ἄνθρωποι μορφωμένοι στὸν τόπον ἐδῶ, ἤρχισε νὰ λέγῃ ὁ Παλιόπουλος, ὁ νεόπλουτος ξένος. Βλέπετε, ἀφήνει μισὴν τὴν ὀμιλίαν, καὶ μᾶς φεύγει.

— Σιώπα καὶ σύ, ψωριάρη, ἔκραξεν ὁ Ἀβράμης· ποὺ μᾶς ἦρθες καὶ σὺ δωπέρα νὰ κλέψῃς τὰ μοναστηριακά, νὰ καζαντήσῃς* καὶ σύ, νὰ γίνῃς μεγάλος ἄνθρωπος.

— Μὲ συγχωρεῖς, κύριε, δὲν εἶναι τρόπος αὐτός, πῶς βρίζεις;

— Θὰ σὲ ντραπῶ, κατάλαβες.

— Μὴ δά, παιδάκι μ', εἶπεν ἡ γρια-Πινάκαινα. Ἡμεῖς ἐδῶ δὲν ἦρθαμε νὰ πιασθοῦμε μαλλιά μὲ μαλλιά, σὰν τὶς κακὲς γειτόνισσες. Μὴν ἀγριεύῃς μὲ τὸν ἄνθρωπο. Τί σῶκαμε;

— Καλὰ τοῦ τὰ εἶπε, ὑπέλαβεν ὁ Γιάννης ὁ Καθεαυτοῦ. Κατάντησε νὰ γένη Σῦρο καὶ Μάλτα τὸ χωριό μας, κατάλαβες γρ... χμ... Κ' τσοί, στραβοί, ἐδῶ μαζεύονται ὅλοι... κανέννας καλός... ὅλοι μπατακτοῦδες... μπρ... γμ... Ποιὸ καϊκάκι τοὺς φέρνει ὅλους;

— Δὲν χρειαζόμαστε καὶ δικηγόρο, εἶπεν ἰδιότροπος, καὶ παρὰ προσδοκίαν, ὁ Ἀβράμης.

Ὁ Γιάννης ἐστράφη μὲ ἀπορίαν πρὸς αὐτόν.

— Καλά, φταίω ἐγὼ ποὺ σοῦ τραβῶ τὸ σκοινί σου, εἶπε μὲ θυμόν. Αὐτὸ ἦτον τὸ εὐχαριστῶ... χγ... χμ... ποὺ θέλησα νὰ σοῦ σάσω τὰ στραβά σου, κατάλαβες.

— Βρὲ Τσοῦνο, μουτσοῦνο, κοίτα καλὰ νὰ μαζώξης τὴν γλῶσσά σου· τὰ λόγια σου νὰ ἔναι λίγα — ἀκοῦς τί σοῦ λέγω;

— Κ' οἱ δυὸ καλοὶ εἶσθε, πέταμα δὲ θέλετε, ἐμορμύρισεν ἡ γρια-Πινάκαινα. Ἀβράμης καὶ Τσοῦνος, Τσοῦνος κι Ἀβράμης. Κύλισε τὸ χάλκωμα κ' ἤυρε τὸ καπάκι.

— Ἐσὺ νὰ μαζώξης τὴ γλῶσσά σου, στρίγλα, χμ... γρ... γρια κακόγρια κακομαγειρεμένη, ἔκραξεν ὁ Γιάννης.

— Εἶσαι ἄξιος νὰ βρίσῃς αὐτὴν τὴν γρια, ἐσύ; ἀπήντησεν ὁ Ἀβράμης. Αὐτὴ εἶναι γυναικία ἀπὸ σοί, δὲν εἶναι ξεσοῖαστη σὰν ἐσένα· εἶναι δεύτερη ξαδέρφη τοῦ πατέρα μου. Νὰ πλιένης τὸ στόμα σου, καὶ νὰ τὴν ἀναβάνης*.

— Ἄς εἶναι, μαθές, ἔχει δίκιο ὁ Τσοῦνος, εἶπεν ἡ γρια. Καὶ σύ, Ἀβράμη, δίκιο ἔχεις. Ἐσὺ σοῖλῃς, κι αὐτὸς ξεσοῖαστος, κ' οἱ δυὸ εἶσθε ἡ μπομπὴ τοῦ χωριοῦ, ποὺ περιγελᾷ τοὺς διαβάτες.

— Καλὸ περίμενα ν' ἀκούσω ἐγὼ ἀπὸ σένα, μπαμπόγρια; εἶπεν ὁ Ἀβράμης. Ἐκ στόματος κοράκου ἐξελεύσεται κρᾶ.

— Βρέ, μὴ βρίζῃς τὴ γρια, παλιο-Ἀβράμη-Ἀβραμῖκο, ἔκραξεν ἐν ἐξάψει ὁ Γιάννης. Δὲν εἶσαι ἄξιος νὰ πλύνῃς τὰ ποδάρια της.

— Σκάσε, βρὲ Τσοῦνο, μουτσοῦνο, κακομουτσοῦνο, ἀπήντησεν ὁ Ἀβράμης. Θὰ σ' ἀρχίσω μ' ἐκεῖνο.

Ἦρπασε πάραυτα τὴν βαῖνην ράβδον, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀφήσει ὁ Φραγκούλας ἐκεῖ, ἐπὶ τοῦ ὑψώματος ὅπου εἶχε καθίσει. Ὁ Τσοῦνος ἤρπασε πάραυτα τὸ κλαδευτήρι, τὸ ὁποῖον ὁ γέρον εἶχε σκαρφαλώσει ἐπὶ δένδρου ἐλαίας, ὅπου ἐχωρίζοντο οἱ κλάδοι εἰς τὸ τρίκλωνον.

Ὁ ξένος ἔτεινε τὴν μίαν χεῖρα πρὸς τὸν ἕνα, τὴν ἄλλην πρὸς τὸν ἄλλον, ὡς διὰ νὰ προλάβῃ τὴν συμπλοκὴν. Ἡ γρια-Πινάκαινα ἤρχισε νὰ τραβᾷ τὰ πολιά τσουλούφια τῆς, τοὺς δύο θυσάνους τῶν τριχῶν, ὅπου ἐκρέμαντο ἐπὶ τῶν κροτάφων μέχρι τῶν μαραμένων παρειῶν τῆς. Ἀλλὰ μετὰ μίαν στιγμὴν, ὡς νὰ μετεμελήθη καὶ τῆς ἦλθεν ἄλλος λογισμὸς, ἔκραξε πρὸς τὸν ξένον:

— Ἄφσε τους νὰ μαλώσουν· ἄφσε τους.

Ὁ Ἀβράμης ὕψωσε τὴν ράβδον. Ὁ Τσοῦνος ἔκαμεν ἓν βῆμα ὀπίσω, καὶ ὑπέτεινε τὴν χεῖρα ὀριζοντίως κάτω, μὲ τὸ κοπτερόν τοῦ κλαδευτηρίου πρὸς τὴν κοιλίαν τοῦ Ἀβράμη.

*
**

Οἱ τέσσαρες ἐργάται εἶχον διακόψει τὸ σκάψιμόν των, ὅπου μόλις τὸ εἶχον ξαναρχίσει μετὰ τὸ πρόγευμά των, καὶ κατόπιν τῆς ἀφίξεως τοῦ ιδιοκτῆτου, κ' ἐγύρισαν τὰ πρόσωπά των πρὸς τὰ πρόσωπα τῆς σκηνῆς, ἀπλήστως, κ' ἐκοίταζαν. Ὁ εἷς ἄφησε τὴν σκαπάνην του κ' ἔτρεξε πρὸς τὸ μέρος τῶν μαχομένων, διὰ νὰ τοὺς χωρίσῃ· τὸ αὐτὸ ἔπραξεν ὀκνότερον κάπως, καὶ ὁ δεύτερος. Ὁ τρίτος ἐπωφελήθη τὸν ἀντιπερισπασμόν, ἔστριψε τσιγάρο, κ' ἐζήτηι νὰ τὸ ἀνάψῃ μὲ ἦσκαν καὶ πυρόλιθον. Ὁ τέταρτος μόλις ἔστρεψεν ἄπαξ τὴν κεφαλὴν, καὶ πάλιν ἐξηκολούθησε τὴν ἐργασίαν του.

Τὸ μέρος ἀπείχε περίπου πενήντα βήματα. Ὃταν ὁ πρῶτος ἐργάτης ἔφθασε πλησίον τῆς σκηνῆς, ὁ Τσοῦνος εἶχε δεχθῆ μίαν ἐπὶ τοῦ ὤμου ἀπὸ τὴν ράβδον τοῦ Φραγκούλα, διὰ χειρὸς τοῦ Ἀβράμη. Ἐπροσπάθησε νὰ τὸν κτυπήσῃ μὲ τὸ κλαδευτήρι, ἀλλ' ἔφαγε δευτέραν ἐπ' αὐτῆς τῆς κρατούσης χειρός.

Τότε ἔφθασεν ὁ πρῶτος ἐργάτης κ' ἐμβῆκεν εἰς τὸ μέσον τῶν μαχομένων. Ἐτεινε τὴν μίαν χεῖρα πρὸς τὴν ράβδον, μὲ τὴν ἄλλην ἐπροσπάθησε ν' ἀρπάσῃ τὸ κλαδευτήρι, ἀλλ' ὁ Τσοῦνος ἔστρεψε τὸ ὄπλον πρὸς αὐτόν, καὶ συγχρόνως ἤρχισε νὰ τὸν ὑβρίζῃ:

— Σῦρε νὰ ξῆς κοιλιές, τοῦ εἶπε, τί ἀνακατώνεσαι; Καὶ ποιὸς σ' ἐρωτᾷ σένα, ἢ σκεπιτζῆς* εἶσαι ἢ πατσατζῆς;

Συγχρόνως ἔφθασε τότε ὁ δεύτερος ἐργάτης, καὶ δι' ἐπιδεξίου χειρισμοῦ, ἐπωφεληθεὶς τὴν ἀφηρημάδα τοῦ Τσοῦνου, τοῦ ἀπέσπασε μὲ στιβαρὰν χεῖρα τὸ κλαδευτήρι. Ἐκαμε δὲ σημεῖον ἐκεχειρίας πρὸς τὸν Ἀβράμη. Ἀλλ' οὗτος, βλέπων τὸν Τσοῦνον ἄοπλον, ὕψωσε τὴν ράβδον καὶ τοῦ κατέφερε δύο ἢ τρεῖς ἐπὶ τοῦ βραχίονος καὶ τοῦ ὤμου.

Τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἐφάνη ὁ γερο-Φραγκούλας προκύπτων ἀπὸ τὴν θύραν

τῆς καλύβης. Εἶχε φορέσει τὴν στεγνὴν φανέλαν του, καὶ καθὼς ἐξῆλθε χωρὶς νὰ στραφῆ πρὸς τὰ πρόσωπα τῆς σκηνῆς, ἀπέχοντα ὡς ἑκατὸν βήματα, ἤπλωσε τὴν ἄλλην, τὴν ὑγρὰν, ἐπὶ τινος θάμνου, καὶ εἶτα ἔστρεψε νωθρὸν τὸ βλέμμα πρὸς τὰ πρόσωπα ἀντικρῦ.

—Γερο-Φραγκούλη! ἔκραξε μὲ ὀξεῖαν φωνὴν ἡ γρια-Πινάκαινα, ἔλα νὰ τοὺς βάλῃς γνώση. Μαλώνουν ἐδῶ.

—Ἄς πᾶνε στὰ χωράφια τους, ἂν θέλουν, μὲ τὸ ραχάτι τους νὰ μαλώνουν, ἀπῆντησε μεγαλοφώνως. Ἐγὼ τὸ χωράφι μου δὲν τό 'χω γιὰ νὰ ῥχωνται οἱ γειτόνοι, ὅσοι ἔχουν κρεμασμένο τὸ ζωνάρι τους γιὰ καυγά.

Ἐκάθισεν ἐπάνω σ' ἓνα κούτσουρο, δίπλα στὴν θύραν τῆς καλύβης, ἐγέμισε τὸ τσιμπούκι του, ἔτριψε πυρεῖον, καὶ τὸ ἤναψε.

Πρῶτος ἔφυγεν ὁ νεόπλουτος ὁ ξένος. Δευτέρα ἔκαμε ποδάρια, καὶ κατέβη στὸ χωραφάκι τῆς ἡ Πινάκαινα ἡ γριά. Ὁ Ἀβράμης ἔκαμε κατὰ τὸ χωράφι του, κι ὁ Τσοῦνος ἔστράφη πρὸς τὸ μέρος ὀπόθεν εἶχεν ἔλθει.

Οἱ ἐργάται ἐπέστρεψαν εἰς τὴν ἐργασίαν των.

(1912)

1. «Ἐλεγμῶ ἐλέγξεις τὸν πλησίον σου, καὶ οὐ λήψη δι' αὐτὸν ἁμαρτίαν» (Μωυσῆς).